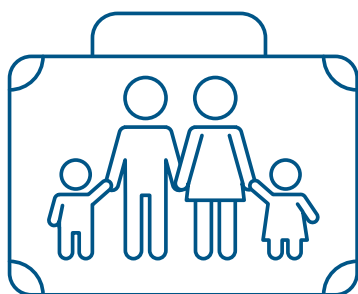

NECESSITATS SOCIALS A ESPANYA

Anàlisi de les necessitats socials de la població immigrant

Informe
6.5

Novembre 2020

Crèdits

**Observatori Social
de "la Caixa"**

**Edició: Fundació Bancària
"la Caixa", 2020
Plaça Weyler, 3
07001 Palma**

ISBN 978-84-9900-249-1

**Tractament i visualització de dades,
disseny gràfic i maquetació**

Andrés Fernández Torcida
www.andresft.com

La Fundació Bancària "la Caixa"
no s'identifica necessàriament
amb l'opinió dels autors d'aquesta
publicació.

observatoriosociallacaixa.org

Recerca i elaboració de l'informe

• Luis Ayala Cañón
(Universitat Rey Juan Carlos i EQUALITAS)

• Olga Cantó Sánchez
(Universitat d'Alcalá i EQUALITAS)

• Rosa Martínez López
(Universitat Rey Juan Carlos i EQUALITAS)

• Carolina Navarro Ruiz
(UNED i EQUALITAS)

• Marina Romaguera de la Cruz
(Universitat d'Alcalá i EQUALITAS)

**L'informe 6, dedicat a les necessitats socials per grups de població,
està dividit en cinc col·lectius: infants, joves, persones grans, dones
i immigrants. La bibliografia que surt a cadascun dels informes
correspon a la de tots els col·lectius.**

Sumari

4 Resum executiu

5 POBLACIÓ IMMIGRANT

5 La situació a Espanya

- 8 Benestar econòmic i material
- 8 Mercat laboral
- 8 Habitatge
- 9 Salut i hàbits de vida
- 9 Educació

11 La situació a Europa

15 Polítiques públiques

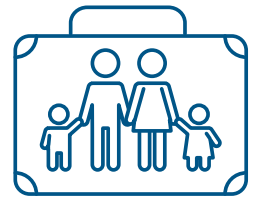
17 Bibliografia

RESUM EXECUTIU

Població immigrant

- Una vegada superat l'impacte de la crisi, la gran majoria d'immigrants torna a tenir feina, i no es constaten grans diferències respecte als treballadors autòctons. Però persisteix una important bretxa d'ingressos entre tots dos grups, pel fet que els immigrants (i sobretot les immigrants) tenen feines més precàries i treballen en els sectors més mal pagats.
- En un context de preus elevats, oferta insuficient en el mercat de lloguer i absència d'ajudes públiques eficaces, l'habitatge és una necessitat social que les famílies immigrants han tingut dificultats per cobrir de manera adequada. La conseqüència ha estat una gran sobrecàrrega econòmica per la despesa associada a l'habitatge i l'accés a habitatges que presenten més males condicions d'habitabilitat.

POBLACIÓ IMMIGRANT

LA SITUACIÓ A ESPANYA

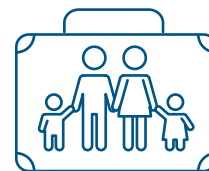
Les persones nascudes a l'estranger constitueixen un grup de població important des que Espanya va passar a ser un país d'acollida a mitjan dècada de 1990. En termes globals, els fluxos d'immigració van permetre augmentar i rejuenir la població, millorar-ne l'estat de salut, incrementar la producció i anivellar les finances públiques. Des del punt de vista social, els nous residents són un col·lectiu que, malgrat ser heterogeni, s'enfronta a problemes de vegades comuns un cop arriba a Espanya. Educació, ocupació, habitatge i accés a serveis bàsics com els sanitaris són àmbits essencials per garantir la inclusió social dels immigrants, com també ho són el reconeixement i la participació.

Aquesta secció recull un conjunt d'indicadors útils per avaluar la cobertura de les necessitats socials dels immigrants en les principals àrees en comparació amb la població autòctona. A l'efecte d'aquesta anàlisi, es considera immigrant la persona que viu en una llar on la persona de referència ha nascut fora d'Espanya, excepte en els indicadors procedents de l'Enquesta de població activa,* en què es té en compte directament el lloc de naixement de la persona entrevistada.

Nota:

* Els indicadors procedents de l'EPA són els quatre següents: 1) sense feina a la llar, 2) inestabilitat laboral, 3) nivell educatiu no suficient, 4) abandonament escolar primerenc. La resta d'indicadors es calculen a partir de l'Enquesta de condicions de vida (ECV/EU-SILC).

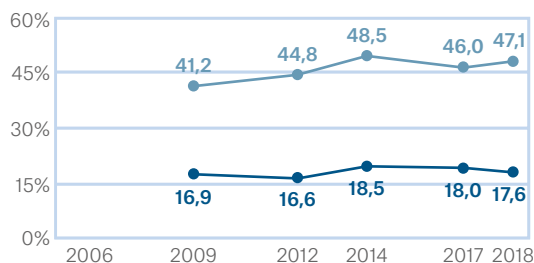
Indicadors de necessitat social dels immigrants a Espanya

● Immigrants **● No immigrants**

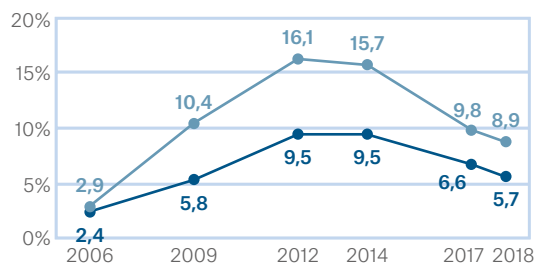
Risc de pobresa monetària:

% de persones amb una renda familiar disponible que se situa per sota del llindar de risc de pobresa.

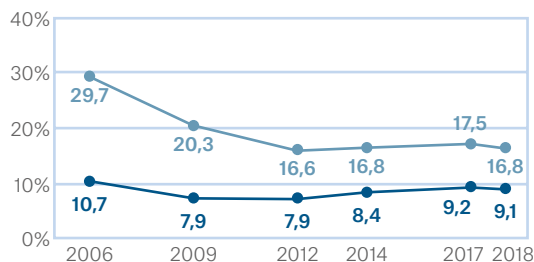
Sense feina a la llar:

% de persones que viuen en llars on cap dels membres actius no té feina.

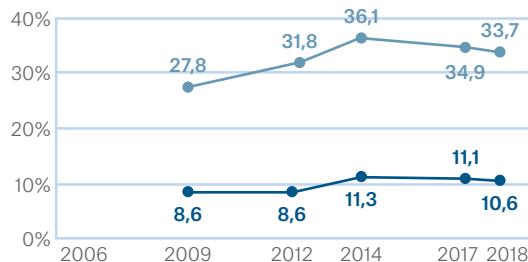
Inestabilitat laboral:

% de persones que viuen en llars on tots els membres empleats tenen un contracte temporal.

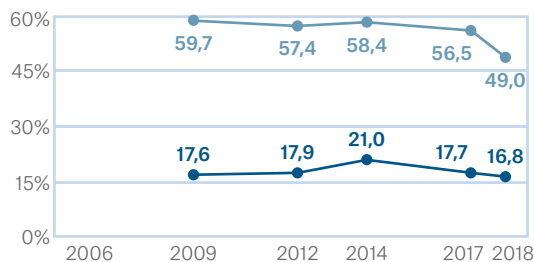
Pobresa laboral:

% de persones amb feina que viuen en llars amb una renda familiar que se situa per sota del llindar de pobresa.

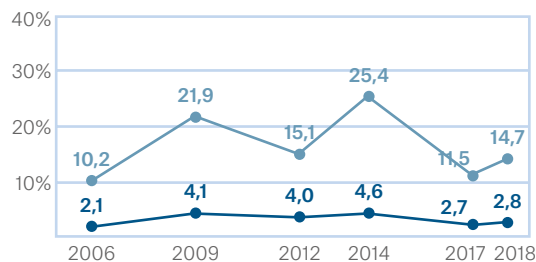
Sobrecàrrega en despeses de l'habitatge:

% de persones que viuen en llars on les despeses de l'habitatge (lloguer, amortització i interessos de préstecs hipotecaris, rebuts, etc.), nets de les possibles ajudes rebudes per a l'habitatge, superen el 30% de la renda disponible de la llar.

Endarreriments en el pagament del lloguer o la hipoteca:

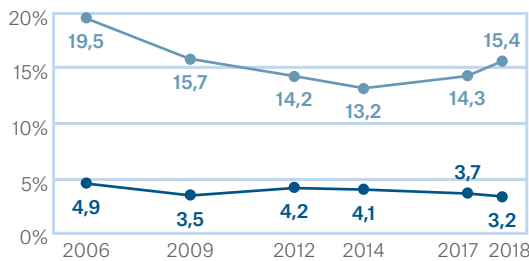
% de persones que viuen en llars que s'han endarrerit en el pagament del lloguer o la hipoteca alguna vegada durant l'últim any.

● Immigrants ● No immigrants

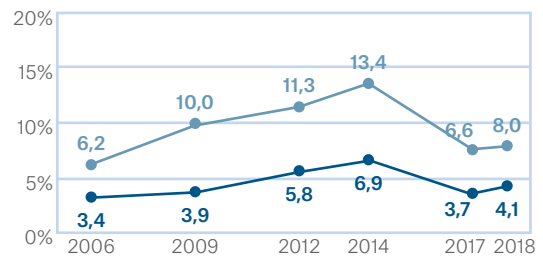
Sobreocupació:

% de persones que viuen en habitatges que no tenen prou espai segons el criteri establert per l'Eurostat. ⁽¹⁾

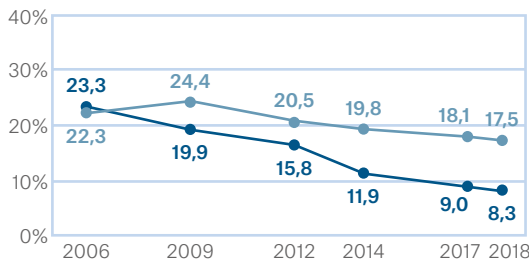
Inaccessibilitat a l'atenció dental:

% de persones adultes (de 16 anys o més) que alguna vegada, en els últims dotze mesos, han deixat d'anar al dentista per motius econòmics, distància excessiva o perquè havien d'esperar massa.

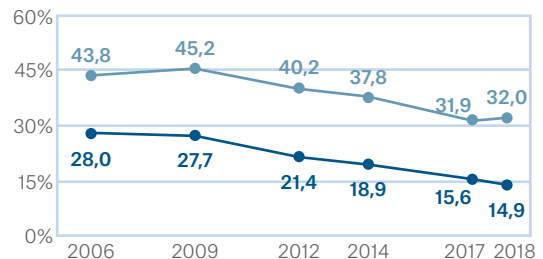
Nivell educatiu insuficient:

% de persones d'entre 25 i 64 anys que no han assolit el nivell d'educació secundària. ⁽²⁾

Abandonament escolar primerenc:

% de joves d'entre 18 i 24 anys que han abandonat d'hora els estudis. ⁽³⁾

Notes:

(1) No disposen, com a mínim, del següent: a) una habitació per a la llar, b) una habitació per a cada parella, c) una habitació per a cada persona soltera de 18 anys o més, d) una habitació per a cada parella de nens del mateix sexe d'entre 12 i 17 anys, e) una habitació per a cada persona soltera de sexe diferent d'entre 12 i 17 anys i f) una habitació per a cada parella de nens menors de 12 anys.

(2) No han aconseguit acabar l'educació obligatòria (actualment, el quart curs de l'ESO).

(3) No han continuat els estudis després d'acabar l'ESO, tant si és batxillerat com formació professional com qualsevol curs de formació no reglada.

Font:

Elaboració pròpia amb dades procedents de l'ECV i l'EPA (segon trimestre).

Benestar econòmic i mercat laboral

Les famílies encapçalades per una persona immigrant tenen un risc de pobresa 2,5 vegades més elevat que les nascudes a Espanya, i aquesta bretxa es va ampliar durant la crisi. La dada de l'any 2014, basada en els ingressos del 2013, va ser la més desfavorable per a la població immigrant: en aquell moment, gairebé una de cada dues persones vivia en una llar amb uns ingressos inferiors als establerts per eludir el risc de pobresa. El desequilibri en el risc de pobresa es corrobora, i fins i tot s'accentua, si s'examinen indicadors de pobresa més extrems, com els basats en el nivell de consum o en la privació material (no inclosos a la taula).

L'ocupació té un paper clau per a les famílies immigrants, no tan sols per la possibilitat d'obtenir uns ingressos amb els quals es puguin mantenir i enviar remeses als països d'origen, sinó també perquè de l'ocupació depèn, en les primeres fases del projecte migratori, la renovació dels permisos necessaris per quedar-se al país. Abans de la crisi, menys del 3% de la població (al voltant d'un milió de persones, entre immigrants i autòctons) vivia en llars amb tots els membres a l'atur. El 2013, en canvi, ja es va fregar l'11% de la població, uns cinc milions de persones. La caiguda de l'ocupació a partir del 2009 va afectar totes les famílies, però sobretot les famílies immigrants, el 16% de les quals van veure com tots els seus membres quedaven a l'atur durant els anys centrals de la recessió. Això va fer que, després d'anys d'augment dels nivells d'ocupació, s'obris una bretxa que actualment encara no s'ha tancat. De fet, tot i que els indicadors han millorat per als immigrants, si se'n compara l'evolució amb la dels autòctons, es pot observar com la bretxa entre els uns i els altres s'ha incrementat notòriament.

La precarietat laboral és un problema molt present en el mercat laboral espanyol, però no afecta de la mateixa manera tots els treballadors. Les famílies immigrants depenen més de feines temporals, que també són feines més insegures i inestables: el 2006, abans que comencés la crisi, la proporció d'immigrants a les famílies dels quals tots els contractes eren temporals gairebé triplicava la d'autòctons. Amb la crisi, els valors van baixar, ja que molts contractes temporals es van transformar en situacions d'atur, i la bretxa es va reduir una mica, però no va desaparèixer.

A banda de ser més precàries, en molts casos les feines que fan els immigrants estan mal pagades i tenen condicions pitjors pel que fa a horaris, torns o possibilitats de promoció. L'hostaleria, l'agricultura intensiva, les feines domèstiques o els serveis personals, com ara l'atenció de persones dependents, són alguns dels sectors laborals que més recorren a mà d'obra immigrant davant la dificultat de cobrir aquests llocs de treball amb treballadors espanyols. Una conseqüència d'aquesta concentració més elevada dels immigrants en els sectors i els llocs de treball menys atractius són les altes taxes de pobresa laboral observades: malgrat tenir feina, més d'un terç dels treballadors immigrants viuen en famílies amb una renda disponible que no supera el llinar de risc de pobresa, i la situació va empitjorar durant la crisi. Entre la població autòctona, aquest problema també existeix, però té una magnitud inferior i és més estable en el temps. Resoldre la qüestió de la pobresa laboral és important, entre altres raons, per la seva gran vinculació amb la desigualtat d'oportunitats dels infants i la pobresa infantil, que a Espanya presenta valors elevats dins del context europeu.

Habitatge

L'accés a un habitatge digne és una de les principals dificultats a què s'enfronten les famílies que decideixen instal·lar-se a Espanya. La bombolla immobiliària que va viure Espanya durant el període de més flux migratori (la dècada expansiva prèvia a l'inici de la crisi) no va facilitar les coses a les llars amb una economia modesta, moltes de les quals es van endeutar fortament per poder comprar un pis o van haver de dedicar una part important del sou a pagar el lloguer. Independentment de l'any en què ens fixem, el cost de l'habitatge suposa una sobrecàrrega per a més de la meitat dels immigrants, ja que absorbeix més del 30% dels seus ingressos. Entre la població autòctona, la dada és tres vegades inferior.

En aquest context, no és estrany que en els anys més durs de la crisi fins a un 25% de la població immigrant s'endarrerís en el pagament d'alguna mensualitat del lloguer o la hipoteca, situació que no va arribar a afectar mai més del 5% de la resta de famílies. Aquests endarreriments són importants perquè revelen situacions de gran dificultat financera (l'habitatge és, gairebé sempre, l'última despesa

que es desatén quan disminueixen els ingressos), i poden convertir-se en l'avantsala de processos de desnonament que generen exclusió residencial.

Una manera d'abaratir el cost de l'accés a l'habitatge és optar per habitatges més petits, moltes vegades massa petits pel nombre de persones que hi han de viure. Els problemes de sobreocupació, mesurats segons l'estàndard establert per l'Eurostat, són molt poc habituals entre les famílies autòctones (entre el 3 i el 5%, segons els anys), però afecten una part significativa de la població d'origen forà (entre el 13 i el 20%). La manca d'espai a l'habitatge pot tenir conseqüències negatives per al desenvolupament de la vida quotidiana en aspectes com la comoditat, la intimitat o la disposició de llocs adequats per menjar, estudiar o descansar.

Salut i hàbits de vida

En matèria de salut, Espanya va optar des del començament per un model integrador, que vincula la concessió de la targeta sanitària a la residència de fet (empadronament), independentment de la situació legal. Després del parèntesi que va suposar l'aplicació (desigual, segons les regions) de les retallades introduïdes pel Reial decret 16/2012, la universalitat es va recuperar amb el Reial decret 7/2018. Malgrat tot, l'atenció sanitària pública només cobreix de manera parcial àrees com salut dental, i exigeix copagaments en altres, com és el cas de l'adquisició de medicaments. Tot i que a Espanya l'accessibilitat al sistema sanitari és bona, també per als immigrants, la crisi va fer augmentar el percentatge de persones que no podien permetre's certes despeses relacionades amb la salut. En el cas dels tractaments dentals, els percentatges d'inaccessibilitat es van multiplicar per dos en pocs anys, i entre els immigrants van arribar al voltant del 14% el 2014, el doble que entre la població autòctona. Entre el 2014 i el 2017 s'observa una important millora en tots dos grups, malgrat que la bretxa es manté.

Educació

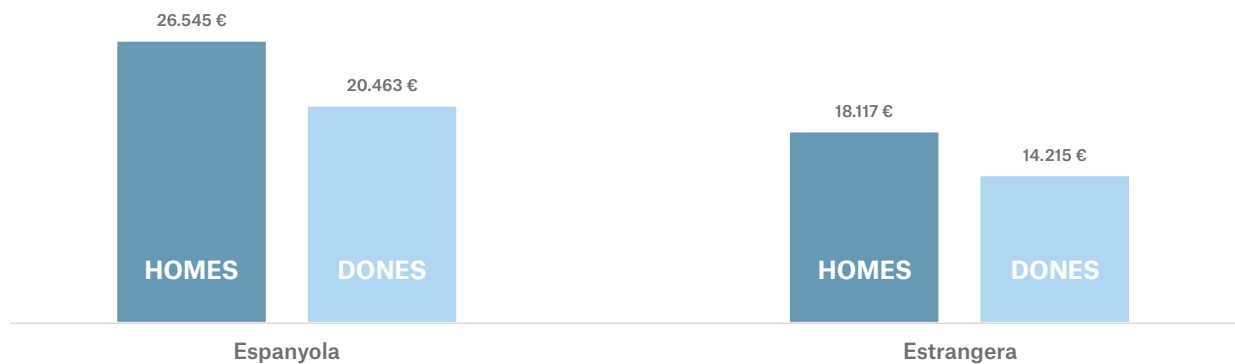
L'accés a l'educació també s'ha guiat pel principi d'universalitat, de manera que cap infant no s'ha vist privat del dret legal a rebre educació, independentment de la situació administrativa dels pares. Això, tot i que és important, no garanteix per se la igualtat d'oportunitats formatives, ja que l'origen socioeconòmic i la condició mateixa d'immigrant poden condicionar l'accés als nivells postobligatoris i els resultats acadèmics obtinguts. Amb dades del 2018, les xifres d'abandonament escolar primerenc entre els joves de 18 a 24 anys i de nivell educatiu insuficient entre els adults de 25 a 64 anys arriben, en les persones d'origen estranger, a duplicar els valors que s'observen en les persones nascudes a Espanya. A més, encara que tots dos indicadors han millorat des del 2006, la reducció ha estat molt superior entre la població autòctona, cosa que ha accentuat la bretxa educativa vinculada a l'origen. Tenint en compte la importància de la formació en termes d'ocupabilitat, resulta preocupant que gairebé un terç dels joves immigrants abandonin el sistema educatiu una vegada han acabat els estudis obligatoris.

LA DOBLE BRETXA SALARIAL DE LES DONES IMMIGRANTS

El 2016 les treballadores estrangeres van tenir un salari mitjà anual de poc més de 14.000 euros bruts, en comparació dels gairebé 27.000 euros ingressats pels homes de nacionalitat espanyola. Les dades de l'Enquesta d'estructura salarial il·lustren clarament la doble bretxa, de gènere i d'origen, que condiciona els exiguos ingressos de les dones immigrants que treballen a Espanya. En l'explicació d'aquestes diferències hi

influeixen factors com la concentració de les dones, i més encara si són immigrants, en els sectors, les feines i els llocs de treball més mal remunerats, la propensió més gran que tenen a treballar a temps parcial, el pes de l'economia informal i les interrupcions de la carrera laboral per atendre els membres de la llar o la discriminació directa o indirecta per raons de gènere i/o nacionalitat.

Figura 2. Ingressos mitjans anuals per treballador segons el sexe i la nacionalitat, any 2016.

Font:

Elaboració pròpia amb dades procedents de l'INE (Enquesta d'estructura salarial 2016).

LA SITUACIÓ A EUROPA

Dels aproximadament 500 milions de persones que viuen actualment als països de la Unió Europea, uns 55 milions pertanyen a famílies encapçalades per una persona que ha nascut en un país diferent del de residència.² El 94% d'aquesta població d'origen estranger resideix en algun dels països de l'Europa dels quinze, i el 74% s'ubica en els cinc països amb una taxa d'acollida més elevada: el Regne Unit, Alemanya, França, Itàlia i Espanya. La majoria d'aquestes persones han nascut en països que no formen part de la Unió Europea, tot i que també existeixen fluxos migratoris consolidats dins el territori comunitari. D'altra banda, Àustria, Bèlgica, Irlanda i Suècia són països amb percentatges elevats de població d'origen estranger: al voltant del 20%.

La taxa de risc de pobresa dels immigrants que resideixen a Espanya és d'un 46%, clarament superior a la del mateix grup en el conjunt de la UE-28. De fet, només a Espanya i Grècia els valors són superiors al 40%. En comparació amb la població autòctona, tanmateix, Espanya no és pas el país amb les diferències més acusades: el contrast entre immigrants i autòctons encara és més gran en països com Suècia, Àustria o Bèlgica, on el risc de ser pobre es triplica en el cas de les famílies d'origen estranger. Pel que fa als grans països d'immigració, la bretxa de nivell de vida entre immigrants i població autòctona és molt més accentuada a França, Itàlia o Espanya que a Alemanya i el Regne Unit, països, aquests últims, amb un pes més

elevat d'immigració altament qualificada procedent de països desenvolupats.

L'ocupació és una necessitat bàsica per a totes les famílies, i particularment per als immigrants, la mobilitat dels quals moltes vegades està relacionada amb la recerca d'oportunitats laborals. Tot i que al conjunt de la UE-28 menys del 5% de la població immigrant viu en llars on tots els membres actius es troben a l'atur, aquest percentatge s'acosta al 10% en alguns països, entre els quals hi ha Grècia, Suècia, Espanya i Finlàndia. D'altra banda, Suècia i els Països Baixos són els països amb una bretxa més acusada entre immigrants i autòctons en aquest indicador. A Espanya, en canvi, la diferència segons el lloc de naixement no és tan marcada: també per a les persones nascudes a Espanya, la probabilitat de viure en una llar sense cap membre amb feina és superior a la mitjana europea.

Nota:

² Càlculs basats en les dades de l'EU-SILC per a l'any 2017.

Figura 3. Immigrants: posició d'Espanya en el rànquing de necessitats socials de la Unió Europea (28 països).

Posició en el rànquing europeu (verd = millor; vermell = pitjor)

Quartil 1	Quartil 2	Quartil 3	Quartil 4
1 a 7	8 a 14	15 a 21	22 a 28

	Immigrants			No immigrants		
	Espanya	UE-28	Posició 2017	Espanya	UE-28	Posició 2017
Risc de pobresa monetària: % de persones amb una renda familiar disponible que se situa per sota del llindar de risc de pobresa.	46,0	29,1	28	18,0	15,3	20
Sense feina a la llar: % de persones que viuen en llars on cap dels membres actius no té feina.	9,8	4,5	25	6,6	3,1	27
Pobresa laboral: % de persones amb feina que viuen en llars amb una renda familiar que se situa per sota del llindar de risc de pobresa	34,9	18,7	28	11,1	9,0	25
Sobrecàrrega en despeses de l'habitatge: % de persones que viuen en llars on les despeses de l'habitatge (lloguer, amortització i interessos de préstecs hipotecaris, rebuts, etc.), nets de les possibles ajudes rebudes per a l'habitatge, superen el 30% de la renda disponible de la llar.	56,5	37,5	27	17,7	23,2	12
Abandonament escolar primari: % de joves d'entre 18 i 24 anys que han abandonat d'hora els estudis.	31,9	19,2	(nd)	15,6	9,6	26

Font:
Elaboració pròpia amb dades procedents de l'EU-SILC i l'EU-LFS.

Passa una cosa semblant amb l'abandonament escolar primerenc, un indicador comparativament molt elevat a Espanya, tant entre els autòctons com, especialment, entre els joves immigrants (tot i que en aquest últim cas no es pot determinar la posició d'Espanya en el rànquing europeu a causa de la manca de dades fiables per a 10 dels 28 països). Dels països amb dades, la bretxa màxima s'observa a Àustria, Grècia i Xipre: en aquests tres països, els joves d'origen estranger que han abandonat els estudis són el triple, o més, que els d'origen autòcton en la mateixa situació.

La pobresa laboral és, de nou, un àmbit en el qual Espanya ocupa una posició desfavorable en el context europeu. La situació dels immigrants és comparativament pitjor que la dels autòctons, i gairebé duplica la mitjana europea. A Espanya, la bretxa relativa entre immigrants i autòctons en aquest aspecte és la quarta més accentuada de tota la Unió Europea, només per darrere de Bèlgica, Suècia i Dinamarca, i al mateix nivell que Itàlia. Aquesta precarietat redueix les oportunitats de progrés econòmic i social dels infants criats en famílies immigrants (actualment, gairebé un de cada cinc).

A més de feina, ingressos dignes i accés als serveis públics bàsics com l'educació i la sanitat, la població immigrant necessita que hi hagi habitatges accessibles on pugui instal·lar-se al país de destinació. Les famílies d'origen estranger que resideixen a Espanya s'enfronten a una situació particularment difícil en aquest àmbit, i només a Grècia s'observen indicadors de sobrecàrrega superiors. Aquest és també l'indicador –dels cinc triats per a l'anàlisi internacional– en què hi ha més distància entre immigrants i població autòctona a Espanya: de fet, el valor obtingut per a les famílies autòctones és millor que la mitjana europea.

UN PAÍS NO TAN DISCONFORME AMB LA IMMIGRACIÓ

Malgrat la dura crisi econòmica que ha patit, Espanya continua sent un país amb una actitud més aviat oberta cap a la immigració. L'últim eurobaròmetre especial sobre la qüestió migratòria, que es va dur a terme el 2017, posa de manifest que les actituds negatives cap als immigrants tenen menys pes a Espanya que en altres països de l'entorn, amb l'excepció de la idea que els estrangers prenen la feina als espanyols. Cal destacar que només un de cada quatre espanyols pensa que la immigració és més aviat un problema,

mentre que en el cas d'Europa la proporció és de quatre de cada deu persones. D'altra banda, set de cada deu espanyols consideren que generalment la integració dels immigrants és satisfactòria, proporció que només se supera a Irlanda i Portugal. L'eurobaròmetre també mostra que Espanya és un dels països on més persones indiquen que tenen amics o coneguts d'origen estranger, cosa que revela fins a quin punt la immigració com a fenomen ha arribat a normalitzar-se en un període de temps relativament breu.

Figura 4. Percentatge de població amb actituds positives i negatives pel que fa a la immigració, 2017.

Actituds negatives cap als immigrants	Espanya	UE-28
Agreugen els problemes de delinqüència del país	47%	55%
Preuen la feina als treballadors nacionals	47%	39%
Són una càrrega per al sistema de benestar del país	41%	56%
La immigració és més aviat un problema	26%	38%
En general, la integració dels immigrants no és satisfactòria	25%	40%

Actituds positives cap als immigrants	Espanya	UE-28
Ajuden a cobrir llocs de treball per als quals és difícil trobar treballadors	78%	72%
En general, la integració dels immigrants és satisfactòria	71%	54%
Enriqueixen la vida cultural del país	67%	61%
En general, tenen un impacte positiu en l'economia	60%	51%
Aporten noves idees i innovació al país	56%	49%

Font:

Elaboració pròpia amb dades procedents de l'eurobaròmetre especial 469 sobre la integració dels immigrants a la Unió Europea.

POLÍTIQUES PÚBLIQUES:

Avaluar les polítiques relacionades amb la immigració és complex, a causa de la gran quantitat d'aspectes que engloben i la diversitat de nivells de govern implicats. A escala europea s'han aprovat diverses directives encaminades a fixar mínims en aspectes com ara la reunificació familiar, l'estatut dels residents de llarga durada o els trasllats dins d'una mateixa empresa. A més, l'any 2004 es van aprovar un conjunt de principis bàsics comuns per a la integració dels immigrants que havien de funcionar com a marc general per al desenvolupament de les polítiques nacionals. El primer d'aquests principis definia la integració com «un procés bidireccional i dinàmic d'ajustament mutu per part de tots els immigrants i els residents dels països europeus» (Document del Consell núm. 14615/04, de 19 de novembre de 2004). En aquest context, a Espanya es va elaborar el primer Pla estratègic de ciutadania i integració 2007-2010, que va anar seguit per un segon Pla per al període 2011-2014, afectat per les retallades pressupostàries. Durant els últims anys, els esforços per coordinar les polítiques d'integració i dotar-les de recursos financers han perdut protagonisme, en un període marcat per la crisi econòmica, l'alentiment dels fluxos d'entrada i la disminució de la prioritat que els governs conservadors han donat al problema.

Un instrument interessant per analitzar les polítiques nacionals d'integració de la població immigrant és el MIPEX (índex de polítiques d'integració dels immigrants), que compara cada quatre anys el marc institucional i les mesures relacionades amb la integració en 38 països desenvolupats a través d'un conjunt d'indicadors organitzats en vuit àrees fonamentals. La figura 32 recull els resultats obtinguts per a Espanya en la publicació més recent, referida a l'any 2014 (Huddleston et al., 2015). La puntuació de l'índex va de 0 a 100 (100 representa la situació més favorable).

En termes globals, Espanya obté una qualificació mitjana de 60 punts, cosa que situa el país en l'onzè lloc entre els 38 països inclosos en la comparació. Les millors posicions en el rànquing són per a Suècia, Portugal i Nova

Zelanda, amb 70 punts o més, i les pitjors, per a Xipre, Letònia i Turquia, amb 35 punts o menys. Per àrees, Espanya presenta una situació favorable en les polítiques relacionades amb la reunificació familiar, l'obtenció de la residència permanent i la integració laboral. Per contra, obté resultats menys positius en educació, accés a la nacionalitat i polítiques antidiscriminació.

Cal subratllar que la puntuació obtinguda en aquest índex depèn fonamentalment del marc jurídic existent, i no reflecteix la seva aplicació efectiva ni tampoc els resultats reals dels processos d'integració. En l'àrea del mercat laboral, per exemple, s'avaluen aspectes com el dret dels immigrants regulars a accedir a llocs de treball (públics, privats i autoocupació), l'accés als serveis públics d'ocupació generals i focalitzats, l'accés a la formació professional, les normes per a la convalidació d'estudis, els drets laborals i de seguretat social o les condicions d'accés a les ajudes per a l'habitatge. Tenir un bon resultat en aquest àmbit, com és el cas d'Espanya, implica que les lleis garanteixen un accés igualitari (o gairebé) a llocs de treball, formació ocupacional i ajudes socials, però no garanteix que a la pràctica els resultats siguin iguals.

La consecució del permís de residència permanent, la reunificació familiar i l'accés a la nacionalitat són àrees clau per a l'equiparació de drets i obligacions amb la resta de ciutadans, i la regulació establerta a cada país pot facilitar o obstaculitzar l'accés dels immigrants a la ciutadania plena. La puntuació més baixa que obté Espanya en el tercer àmbit és deguda a l'alta discrecionalitat del procés de concessió de la nacionalitat i a les grans diferències existents segons el lloc d'origen dels immigrants (el període de residència general de deu anys queda reduït a dos anys en el cas dels immigrants de països iberoamericans, Andorra, les Filipines, Guinea Equatorial i Portugal, i també en el cas de les persones d'origen sefardita).

En matèria de salut i educació es valora no tan sols la igualtat legal en l'accés, sinó també l'existència

de programes específics encaminats a cobrir les necessitats dels immigrants. Espanya, igual que altres països del sud d'Europa amb immigració recent, no ha adaptat completament els sistemes educatiu i sanitari a l'augment de la diversitat social. En el cas de l'educació, en què la puntuació obtinguda representa un «suspen» clar, els pitjors resultats s'obtenen en els indicadors relacionats amb els mètodes de valoració de l'aprenentatge previ en l'educació obligatòria, les mesures de suport per a la inserció en programes de formació professional i d'educació superior, els programes d'instrucció lingüística, la formació del professorat per afrontar les necessitats específiques dels immigrants, les mesures per contrarestar la segregació escolar i les mesures encaminades a incorporar persones d'origen estranger com a professionals de l'educació. En l'àmbit de la salut, els principals esculls provenen de les

restriccions a l'atenció sanitària dels immigrants «sense papers» introduïdes pel Reial decret 16/2012, vigents fins al 2018, i de la manca de programes de mediació cultural en l'atenció sanitària.

En l'àrea de participació política, Espanya obté una puntuació intermèdia: tot i que les llibertats polítiques bàsiques (dret d'associació, pertinença a partits polítics, etc.) es protegeixen de manera adequada, els drets electorals són molt restrictius i no es dona prou suport a l'existència d'organitzacions consultives i de representació dels col·lectius d'immigrants. D'altra banda, Espanya no ha desenvolupat polítiques antidiscriminació efectives, cosa que té com a conseqüència una posició baixa en aquest àmbit dins el rànquing de països (29 de 38).

Figura 5. Resultats clau per a Espanya en l'índex de polítiques d'integració dels immigrants, 2014.

1. Mobilitat en el mercat laboral:

Els immigrants tenen els mateixos drets i les mateixes oportunitats per accedir als llocs de treball i millorar les seves qualificacions

2. Reunificació familiar:

Com és de fàcil per als immigrants aconseguir la reunificació familiar?

3. Educació:

El sistema educatiu és sensible a les necessitats dels infants de les famílies immigrants?

4. Salut:

El sistema sanitari és sensible a les necessitats dels immigrants?

5. Participació política:

Els immigrants tenen drets i oportunitats de participació en la vida política?

6. Residència permanent:

Com és de fàcil per als immigrants aconseguir la residència permanent?

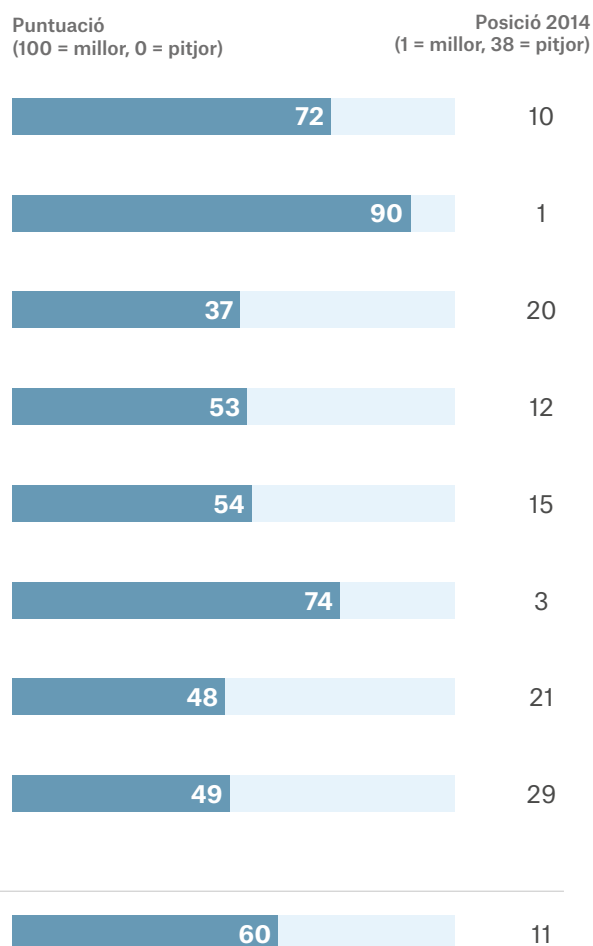
7. Nacionalitat:

Com és de fàcil per als immigrants aconseguir la nacionalitat del país d'acollida?

8. Antidiscriminació:

Totes les persones queden protegides de manera efectiva contra la discriminació racial, ètnica, religiosa o per nacionalitat en tots els àmbits de la vida?

TOTAL

Font:
Elaboració pròpia a partir de Huddleston et al. (2015).

BIBLIOGRAFIA

- AYALA, L., MARTÍNEZ, R. Y SASTRE, M. (2006) Familia, infancia y privación social, Madrid, Fundación FOESSA.
- AYALA, L. Y CANTÓ, O. (2018) The driving forces of rising inequality in Spain: Is there more to it than a deep worsening of low income households living standards?, in *Inequality and Inclusive Growth in Rich Countries: Shared Challenges and Contrasting Fortunes*, Brian Nolan (ed.), Oxford University Press, 2018, Capítulo 10, Oxford.
- AYLLÓN, S. (2009), "Poverty and living arrangements among youth in Spain, 1980-2005", *Demographic Research*, 20: 403-434.
- AYLLÓN, S. (2017) Growing up in Poverty: Children and the Great Recession in Spain, in *Children of Austerity. The Impact of the Great Recession on Child Poverty in Rich Countries*, ed. B. Cantillon, Y. Chzhen, S. Handa and B. Nolan, UNICEF and Oxford University Press, pp. 219-242.
- BÁRCENA-MARTÍN, E. Y MORO-EGIDO, A.I. (2013). "Gender and Poverty Risk in Europe". *Feminist Economics*, 19(2): 69-99.
- CANTÓ, O. (2013) Los Efectos Redistributivos de las Políticas Públicas de Carácter Monetario: Un Análisis de Microsimulación con EUROMOD, capítulo 4 en 1er Informe sobre la desigualdad en España 2013, Fundación Alternativas.
- CANTÓ, O. (2014), La contribución de las prestaciones sociales a la redistribución, en Capítulo 2 "Distribución de la Renta, Condiciones de Vida y Políticas Redistributivas" VII Informe sobre exclusión y desarrollo social en España 2014, V. Renes (coord.), Fundación FOESSA - Cáritas, Madrid.
- CANTÓ, O. (2019), "Desigualdad, Redistribución y Políticas Públicas: ¿Hay una brecha generacional?", *Cuadernos del ICE*.
- CANTÓ, O., AYALA, L., ADIEGO, M., LEVY, H. Y PANIAGUA, M.M. (2014), Going regional: the effectiveness of different tax-benefit policies in combating child poverty in Spain, in Dekkers, G., M. Keegan y C. O'Donoghue, (eds.), *New pathways in microsimulation*, Surrey, Ashgate: 183-202.
- CANTÓ, O. Y AYALA, L. (2014), Políticas públicas para reducir la pobreza infantil en España: Análisis de impacto, Madrid, UNICEF.
- CEBRIÁN, I. Y MORENO, G. (2008). La situación de las mujeres en el mercado de trabajo español: desajustes y retos. *ECONOMÍA INDUSTRIAL* N° 367: 121-137.
- Comisión Europea (2016): Compromiso estratégico para la igualdad entre mujeres y hombres 2016-2019, Luxemburgo, 2016.
- Comisión Europea (2018a), "Youth Wiki national description: Youth policies in Spain".
- Comisión Europea (2018b), "Youth Guarantee country by country: Spain".
- Comisión Europea (2018c): Report on equality between women and men in the EU, Luxembourg, 2018.
- DEL RÍO, C. Y ALONSO-VILLAR, O. (2014). "Mujeres ante el empleo (y el desempleo) en el Mercado laboral español, 1996-2013". AREAS, *Revista Internacional de Ciencias Sociales*, n° 33 (Desigualdades de género en España: continuidades y cambios).
- European Union (2018). Special Eurobarometer 469. Integration of immigrants in the European Union. <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm>.
- GARCÍA-PÉREZ, J.I. Y MUÑOZ-BULLÓN, F. (2011), "Transitions into permanent employment in Spain: an empirical analysis for young workers", *British Journal of Industrial Relations*, 49, 1: 103-143.
- GAUTHIER, A. (2007) The impact of family policies on fertility in industrialized countries: a review of the literature, *Population Research and Policy Review*, 2007, vol.26, issue 3, 323-346.

GONZÁLEZ, L. (2011) The effects of a universal child benefit, Economics Working Papers 1281, Department of Economics and Business, Universitat Pompeu Fabra.

GRADÍN, C., DEL RÍO, C. Y CANTÓ, O. (2010). "Gender wage discrimination and poverty in the EU". *Feminist Economics*, vol. 16(2): 73 - 109.

HERRERO, C., SOLER, A. Y VILLAR, A. (2013), "Desarrollo y pobreza en España y sus comunidades autónomas: el impacto de la crisis", *Papeles de Economía Española*, 138: 98-113.

HUDDLESTON, T., BILGILI, O., JOKI, A., Y VANKOVA, Z. D. (2015). Migrant integration policy index. Barcelona (CIDOB) & Bruselas (MPG).

LEVY, H., MATGASANIS, M. Y SUTHERLAND, H. (2013), Towards a European Union child basic income? Within and between country effects, *International Journal of Microsimulation*, 6, 1: 63-85.

MAGNUSON, K. Y VOTRUBA-DRZAL, E. (2009), Enduring Influences of Childhood Poverty," en *Changing Poverty, Changing Policies*, eds. M. Cancian and S. Danziger (New York: Russell Sage Foundation).

OCDE (2017). *Health at a Glance*. París: OCDE.

SCHIRLE, T. (2015) The effects of universal child benefit on labour supply, *Canadian Journal of Economics*, Volume 48(2): 437-463.

UNICEF (2018) Informe Anual 2017, Naciones Unidas. Villar, A. (2014), "No es país para jóvenes", *Panorama Social*, 20: 53-70.

Fundació "la Caixa"
